

כי דבר ה' בזה

דברים שנאמרו בעת כינוס מחאה לכבודו של מרן גאב"ד בריסק הגרי"ז הלוי סאלאוויציק.
בעת מלחמתו נגד הקמת מרכז רוחני עולמי בירושלים [היכל שלמה]. ודברי בלע שפורסמו
ברבים כנגדו ע"י אחד מראשי המייסדים

- א -

המטרה לשמה נאספנו, הינה למחות ולהגן על כבוד התורה, לכבודו של גאון
הדור הרב מבריסק שליט"א.

ובאמת, בכבודו של ת"ח כלולים ב' ענינים, הראשון הוא כבודו של התלמיד
חכם עצמו, נאמר בקרא (ויקרא יט, לב) "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", ואיתא
בגמרא (קידושין לב, ב) מפני שיבה תקום כל שיבה במשמע, היינו כבודו של האדם
עצמו, וכד עסקינן בת"ח, הרי זה ענין כבודו של הת"ח עצמו. אך ישנו ענין נוסף
בכבודו של תלמיד חכם, והוא ענין כבוד התורה. ואמנם מצינו בענין זה מחלוקת
בגמ' (שם) אם ת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול או לאו, והקשו למאן דאמר אין
כבודו מחול, תורה דיליה היא, בתמיהה, על כבודו הפרטי אמנם יכול למחול אך
איך יוכל למחול על כבודה של תורה. ומסקנת הגמ' שם: אין. תורה דיליה היא.
שנאמר ובתורתו יהגה יומם ולילה (תהלים א, ב), ואמנם לאחר שלמדה הרי היא שלו,
וכשם שיכול למחול על כבודו יכול למחול גם על כבוד תורתו.

ברם, אופנים ישנם שאינם יכול ואינם רשאי למחול, והכי איתא בגמ' (יומא כב, ב).
ואמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יהוידק כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר
כנחש אינו תלמיד חכם, שואלת הגמרא והכתיב לא תקום ולא תטור, ההוא בממון
הוא דכתיב וכו', והתניא הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתם ואינם משיבים,
ההוא דנקט בליביה. וברש"י: דנקטיה בליביה, אם בא אחר לנקום נקמתו בקיום
המשפט - ישתוק, כלומר, אינו רשאי למחול. [והוא עצמו אינו צריך להזדקק ולענות
את חורפיו דבר]. ממשיכה הגמרא ושואלת, והאמר רבא המעביר על מדותיו מעבירין
לו על כל פשעיו, ומשיבה הגמ' דמפייסי ליה ומפייסי, דהיינו, מבלי שהפוגע יבא
להתפייס ולבקש מחילה אין רשות לת"ח למחול ולהתפייס.

נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפירושה של סוגיא זו, שיטת הראב"ד הובא בכסף
משנה (פ"ז מה' תלמוד תורה הי"ג) שמה שאמרו ת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול. היינו

בדברים שאדם חייב לנהוג בו כבוד מחמת תורתו, כגון לעמוד מפניו וכיו"ב, אבל על בזיונו אינו יכול למחול, אדרבא אסור לו למחול שהתורה מתבזית בכך. ולשיטת הרמב"ם (שם) יש הבדל בין צנעה לפרהסיא, על בזיון בצנעה רשאי למחול, אך על בזיון בפרהסיא אסור לו למחול על כבודו, ואם מחל נענש, ומבואר ברמב"ם הטעם, משום שזה בזיון התורה, ואמנם אף בצנעה יש בכך בזיון התורה אלא שביאור הדברים כך הוא, שהרי מה שבאפשרותו למחול הוא משום ש"תורה דיליה היא", וכאשר הדברים התרחשו בצנעה, רק כבוד עצמו ותורתו – שהיא בגדר תורה דיליה – נפגעו, ועליהם הרי רשאי למחול, אבל בפרהסיא נוגעים הדברים לכלליות כבוד התורה בעולם, ולכבודם של כל תלמידי החכמים, ולא כל כמיניה למחול על כך.

ומצינו בדין אפיקורס בגמ' (סנהדרין צט, ב), דלא בלבד המבזה תלמיד חכם, אלא אפילו מבזה את חברו בפני תלמיד חכם מיקרי אפיקורס, משום שאינו חושש לכבוד התורה של הת"ח, ובשל כך הוא נחשב לאפיקורוס.

- ב -

בימים אלו עדים אנו לבזיון התורה בכפליים, הן בזיון של תלמיד חכם שהוא גדול הדור, והן בזיון של האי גאון בפרהסיא עצומה בפני כל העולם, ובפני כל תלמידי החכמים. והרי הדברים קל וחומר, אם מבזה חברו בפני ת"ח בבזיון הקל ביותר דינו כאפיקורס, כ"ש כשהבזיון שנעשה הוא בזיון לתורה של כולם, ובפני כל תלמידי החכמים, ובפרהסיא כה גדולה לעיני כל העולם, הרי זהו בזיון לעצם התורה גופה, ודבר זה אינו ניתן למחילה, ואף הת"ח עצמו דינו מפורש שאינו רשאי למחול.

אלא, שהוא עצמו שותק, כי גם זה הוא חלק מענין כבוד התורה, כי שתיקתו היא בגדר של "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", אבל ברור שחובתנו היא למחות ולנקוט במהלכים לכבודה של תורה. שכן דבר זה נוגע לכל מציאות הוויתנו, ונכונים הדברים מימות עולם ובדורנו בפרט.

עוד עלינו להוסיף, שעל כולנו המתכנסים פה, ואף על כל שוחרי תורה בעולם, לבדוק ולהבהיר לעצמנו האם לא עשו דברי בלע אלו שום רושם בלבנו, וכבודו של גאון הדור – שאין לנו דוגמתו בדורנו – לא נפגם כלל חלילה בעינינו. ואל יהיו הדברים קלים בעינינו, שכן הדברים נוגעים למציאות של "בחקותי תמאסו" (ויקרא כו, טו) שמגיע עד "לסוף שונא את החכמים" כדאיתא בתו"כ וברש"י.

ברם, כבר הטביעה לנו הגמרא את הכלל, שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (ברכות סג, א. סוטה ב, א). ומשמעות הדברים, שאף רושם כל דהו מקלקול זה, העלול להשאר בלב יש בו סכנה, וכבר יש צורך לגדור ולחזק. וכשנאמר בקלקולה הרי הכוונה שרואה שנענשה במי סוטה, והרי כשרואים העונש כבר אמר הנביא (יחזקאל כג, מח) ונוסרו כל הנשים, אעפ"כ עצם הידיעה על הימצאות טומאה בעולם, כבר מותירה רושם, וחובה למצוא חיזוק, ולכן יזיר עצמו מן היין.

ממילא עתה, כשנוצר בעולם רושם כה נורא של בזיון התורה ובזיון תלמיד חכם, וזה נוגע לכבוד התורה לדורי דורות עד ביאת הגואל, ונוגע לכל היסוד ולמציאות של תורה ושל אמונה, כי מלבד מה שביזה את התלמיד חכם גאון דורנו, וכל תלמידי החכמים שעמו, הרי שביזה גם את התורה גופה. מחוייבים כולנו אם כן לעשות חיזוק אצל עצמנו.

- ג -

טעמה של הלכה זו שהמבזה ת"ח אין לו חלק לעולם הבא, מבואר ברבינו יונה
(ש"ת ש"ג קמ"ז), וז"ל:

"וזה שאמרו זכרונם לברכה, כי המבזה ת"ח הוא בווה דבר השם ואין לו חלק לעולם הבא יש לדבר שורש בשכל ועיקר במחקר וכו', כי יש בכבוד החכמים והישרים תועלות גדולות, ובכבוד הכסילים והרשעים מכשולים רבים ועצומים, כי בהתהדר החכמים ובתתם עליונים, דבריהם נשמעים, וילוו עליהם העם כלו וידמו למועצתם, והשנית, בראות בני האדם את כל כבודם ילמדו לקח לנחול כבוד ותרבה הדעת, ואמרו רז"ל (פסחים נ, ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה כי מתוך שלא לשמה בא לשמה. והשלישית, רבים מישני לבבות ייעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה ויכירו מעלתה, ויבוא חשקה בלבבם וכו'".

ובאות קמ"ח מביא טעם רביעי וז"ל: "עוד טעם נכבד עולה על כולם, וכו', כי הדבר ידוע, כי מדרכי קדוש השם יתברך, להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים. כי יסוד לנפש האדם וצבי עדיו והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו. עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו. כמו שכתוב (קהלת יב, יג) כי זה כל האדם. ודבר זה כבוד השם יתברך. והמבזים לתלמיד חכם ויראתו. מבטלים הידיעה הזאת ומראים הפך בהנהגתם. וכאילו אומרים אמור כי אין העבודה עיקר. וכי הכבוד וההדר להצלחת עניני העולם וכי שורש דבר נמצא מבלתי

עבודת השם יתברך. והם מחללים את התורה וכו'. ויכלו בפיהם כי הם עובדים את השם מבלי עסק התורה. הלא הדבר ידוע כי אין העבודה מתקיימת בלתי על-ידי לומדי התורה אשר יהגו בה יומם ולילה וכו', ע"כ. ולכן הפליגו חכמים בחומר הענין של כבוד התורה, ועל המבזה ת"ח נאמר בפסוק כי דבר השם בזה, ואין לו חלק לעולם הבא.

- ד -

מלבד ענין כבודו של הגאון, חמור הדבר במיוחד בדורנו, כי עלינו לדעת שמתנהלת כיום מלחמה עקובה, הן בארץ ישראל הן באמריקה והן ביתר הארצות. מלחמה נוראה כנגד התורה. וכלול בה כמובן גם מלחמה כבדה כנגד האמונה. מלחמה זו עשירה מאד בכחות ובאמצעים. נוסף על המלחמה הידועה עליה נאמר בקוהלת (ט, יד), "עיר קטנה ואנשים בה מעט ובה אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים". והוא היצר הרע. שהינו מלך גדול. ולרשותו חילים ולגיונות רבים. וכמלך גדול בונה הוא מצודים גדולים תמיד לאדם, ואורב לו ללכדו ברשתו, אמצעי היצר מאז ומקדם. הנה נוספו לו עתה אמצעים חדשים בדמות מנהיגים, אנשים ריקי אמונה בלי תורה, שהשתלטו על רסן ההנהגה, והחלו לנהל מלחמת חרמה כנגד התורה מעמדת מנהיגות ומעמדת שלטון ושררה, ועוד בידיהם אמצעי נוסף למשוח ולשמן כלי מלחמתם, והוא הכסף, שכידוע יענה את הכל, והרבה פעמים אין המשמעות בפיתוי כספי גרידא, אלא ממש בפת לחם, כי כך הוא לדאבוננו המצב בא"י ובעוד מקומות, שענין הפרנסה תלוי הרבה בידיהם של אלו, המנהלים מלחמה נגד התורה ונגד האמונה. ומשתמשים הם באפשרות שבידם להפעיל לחץ באופנים שונים, והדברים ידועים. ולא די להם בזה, אלא שהוסיפו לרתום למרכבתם גם את התורה עצמה כביכול, בפרסמם בשם התורה כביכול ידיעות ופסקים, המבטלים כל מה שפסקו והורו לנו רבותינו לאמיתה של תורה. וכמשל אזכיר אחד הפסקים שהורה לנו הרב מבריסק בנוגע לקונסרבטיבים ולרפורמים, בידי מכתב ממרן גאב"ד בריסק המורה במפורש כי גרוע וחמור להיכנס בהיכליהם של אלו, אף מלהיכנס בבתי עבודה זרה ומינות, ואת פסק זה הם מבטלים כביכול בשם התורה, וזו היא כל מטרתם בהקמת "המרכז הרוחני העולמי", כדי שיהיה באפשרותם להתאים את התורה וההלכה לצרכי הדור ולצרכי המדינה. למראית עין אינם נלחמים בתורה לבטלה לגמרי חלילה, אלא רק יתאימו אותה בכל נושא שיעלה על הפרק, לפי צרכי השעה.

משמעות הדברים היא, שהדרך הכבושה והסלולה ע"י חכמי ישראל וכלל ישראל. הלומדים את תורתנו הקדושה כפי שלימדוה ולמדוה בכל הדורות ללא

שינוי, אינה נושאת חן בעיניהם, ולכן רוצים הם לשנות את הדברים המסורים לחכמים רבותינו, שקיבלו מרבותיהם והם מרבותיהם, איש מפי איש עד למשה רבנו בסיני מפי הגבורה. וליצור מצב שבו אפשר לאסור ולהתיר הכל, וזה עוד יחשב ע"פ התורה.

ועלינו לברר לעצמנו שמה שמצאנו בגדולי הפוסקים שהתירו לפעמים מכח שעת הדחק, אין בזה שום ויתור אפילו כהוא זה על משהו מן התורה וההלכה, אלא שכאשר יש חילוקי דעות בין הפוסקים, ויש מגדולי החכמים שהם דעת יחיד או מיעוט, ולהלכה נפסק כדעת הרבים שחולקים עליהם, הרי שאם ישנם כמה צדדים להקל מצרפים גם דעה יחידית זו, בשעת הדחק כגון בהיתר עגונה וכדומה, וסומכים על זה להתיר. וזה גופא הוא מדרכי ההלכה, משום שגם המתירים הם תלמידים ששימשו כל צרכם וקיבלו דרכי הלימוד והפסק מרבותינו, והם מרבותיהם עד משה רבנו. ולכן אפשר לסמוך גם על סברתם, וכך היא דרכה של תורה שזה אומר כך וזה אומר כך, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

ראוי דורנו במצבו לקרוא עליו את הפסוק: (דברים לב, לו) "כי ידין השם עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב". וכך ביאורו ע"פ רש"י, ועל עבדיו יתנחם, זהו ביטוי של רחמנות המוסב על כלל ישראל. כי יראה כי אזלת יד, תשו כחותינו ואין מי שיעמוד בשער להשיב מלחמה ולהגן על התורה וכבודה. ואפס עצור ועזוב, "עוצר" הוא השר המושל בעם שלא יתפזרו אנה ואנה בעת המלחמה, "עצור" הוא מי שנושע ע"י ה"עוצר", "עוזב" הוא מי שתפקידו לחזק, "עוזב" הוא זה המתחזק על ידו. ואין כתוב כאן "אפס עוצר ועוזב" אלא "אפס עצור ועוזב", היינו אין מי שנושע ואין מי שיוצא מחוזק, משמע, חסרה המשמעת להיות מקשיבים לקול העוצר והעוזב, חסר מי שדבר התורה ישפיע בו, אין מי שיקבל מרותו של ה"עוצר" וה"עוזב".

- ה -

בחמ"ל השם על עמו הותיר לנו כבכל דור את אותם המעט, בני התורה וכן חלק מההמון הישרים בלבותם, הכופפים עצמם למרות שרי התורה, וכמאמר הכתוב (הושע יב, א) "ויהודה עוד רד עם אל ועם קדושים נאמן". כלל ישראל עדיין נכפף למרות הקב"ה ומגלה נאמנותו לקדושו שרי התורה, ובפרט לאותו מיוחד שבין גדולי הדור - המיוחד בעם - שהכל מבינים ומודים בגדלותו בתורה, הכל יודעים ומודים בתכונתו המיוחדת במדת האמת. הכל מודים שהוא חסר פניות וכי הוא

מופרש ומובדל בכל עסקו משום פניה עצמית, ושמלבד עניני מצוה וכבוד שמים אין לו כל מגע, ספון בד' אמות של הלכה, ועוסק בהרבצת תורה בלבד, ברם, גם מתוך אותם ד' אמותיו התחומים והחתומים צופה הוא ומביט סביבותיו ויודע וחש היטב את המתרחש, דעותיו מגובשות היטב בכל הנושאים הסובבים ומקיפים אותנו בעולמנו ובדורנו. למרות שלרוב אוחז הוא בפלך השתיקה ומקיים והמשכיל בעת ההיא ידום. דרכו שבה הוא צועד מיוחדת ונפרדת, אין לו עסק עם איש מלבד הרבצת התורה בדרכו ובתחומו.

ערה"פ (משלי כט, ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה", אומרת הגמ' (כתובות קה, ב) אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום, "יעמיד ארץ", ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות, "יהרסנה". בדורנו, הרי זה מכוון ממש לרב מבריסק, שאינו צריך לכלום כמלך במשפט, אינו נזקק לאיש ואינו צריך מאומה מאיש, אף מוסדות אין לו שיזדקק בעבורם לטובתו של מאן דהו. דעתו דעת תורה סולת נקיה. ומלבד זאת, יתרונו וגדלותו המיוחדת נובעת גם מכך שהוא תלמידו של אביו הגדול גאון ישראל רשכבה"ג רבי חיים זצ"ל שכיהן כראש ישיבה עוד מלפני שמונים שנה, ובהרבצת תורה החל אף קודם, בוואלאז'ין לפני כ-90 שנה, כך שמעתי מפיו עצמו. מזה כשלוש דורות שהוא אחד מרבנותיו של עם ישראל, שקיבל נכונה מסורת מרבנותיו הקדושים למעלה בקודש עד רבי חיים וואלאז'ינר תלמיד הגר"א, ומהגרי"ד שיצק מים גם על ידיו של גאב"ד בריסק רשכבה"ג המהרי"ל דיסקין זצ"ל, שעסקו כולם מזה דורי דורות בהנהגת כלל ישראל בעניני הכלל והפרט. וממילא הוא במסורתו ובקבלתו נחשב לשומר הדור, והנהגתו היא כך שכמעט אינו מתערב אף בענינים חשובים, מתאמץ לנהוג במידה של והמשכיל בעת ההיא ידום, סומך על אחרים מבין חכמי ישראל שיפעלו כצורך, ואך בענינים ודברים יסודיים ביותר בהם מביע הוא את דעתו, כי אין מנוס, בדברים כאלו שבעיניו הם חתירה מסוכנת תחת קיומו של כלל ישראל, את אמת המידה למוד דברים אלו קיבל נכונה מרבנותיו הגדולים, מלבד שהוא עצמו גאון עצום, וכלל ישראל מגלה לו נאמנות ונשען עליו ועל הוראותיו.

ואמנם אותו ענין, של הקמת מרכז רוחני, שנגדו יצא בתוקף ועמו עוד מגדולי ירושלים שנלקטו סביב הנהגתו, נחל בינתיים מפלה וכשלון חרוץ, ולא רק מחוגי התורה אלא אף רחוקים יותר נצטרפו, והכשילו את הדבר, אפילו הראבי"ס האמריקאים לא הופיעו לכנס הפתיחה, כי כולם חלו למוצא פיו, ודעתו הכריעה המשקל בעם ישראל.

יתכן שבכך ניצלנו מחרון אף נורא. שכן בגלל עוון חמור של: "ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובוזים דבריו" (דה"ב לו, טז), אמרו בגמ' (שכת קיט, ב) שחרבה ירושלים. ופירוש בוזים דבריו הוא לפי רש"י, שביזו את דבר השם. וע"פ הרמב"ם (פ"ו מה' ת"ת הי"א) שביזו את מלמדי דבריו. ולפנינו הרי מתרחשים שני הדברים כאחד, הן שביזו את דבר השם והן שביזו את מלמדי דבריו. ובזמן כשלנו הרי כל הטעמים שמנינו מרבנו יונה מקבלים משנה תוקף. יש לנו אך מעט אנשים בדורנו שדבריהם נשמעים, והרב מבריסק הינו דמות מרכזית שדבריו בגדר "דבריו נשמעים", בכל החוגים למרות ששונים המה אלו מאלו, ומן הצורך להתאסף כולם, כל הגדולים, וכל הרבנים מכל החוגים תחת דגלו כדי להכריז ולתת תוקף לדבריו, מעמדו, וסמכותו של הרב מבריסק השם יאריך ימיו ושנותיו, כי הוא הוא בגדר ה"עוצר" בעם, כפי שביארנו למעלה.

- 7 -

עלינו גם לבאר את גוף הענין עליו נטושה המערכה, כוונתם של אותם מיסדים, היא, להקים מרכז רוחני לתורה והוראה לא"י ולתפוצות, ואל ידמה הטועה לחשוב כי אין בכך כלום שהרי לא יוכלו לכפות עלינו דעתם, כי כפיה עצומה טמונה בזה, בידם אמצעים רבים, ונתמכים המה מאחוריהם בכוחות חזקים כעתונות בכל העולם, ובכספים לאין שיעור, באמצעותם יוכלו לשטוף מוחותיהם של אחינו בני ישראל התמימים, שידמו שאכן הם הם נקודת המרכז של התורה והיהדות, וזו סכנה עצומה ממש לתורה ולאמונה.

ועוד עלינו להבין ולדעת שהסכנה הצפונה במוסד שכזה, אינה בלבד מחמת אותם האנשים קלי הדעת מיסדי המרכז הלזה, ובכוונותיהם הנלוזות, אלא אף אילו היתה הכוונה טהורה לגמרי לחיזוק התורה בלבד, וגם אילו היה הדבר בימי בעל ה"שאגת אריה" וה"נודע ביהודה" הגר"ח מוואלאז'ין וה"חתם סופר", ואלו היו המועמדים להתאסף במועצותיהם, אף אז היה הדבר מופרך מיסודו ונגד התורה, מעולם לא נוצרה הסמכות בכלל ישראל ע"י מתמנים נבחרים ממפלגות או אסיפות וועידות רבנים וכדו'. סמכותם של בעלי השו"ע המחבר והרמ"א, והבאים אחריהם, מעולם לא נשאבה מהתמנויות שכאלו. עוצם גדולתם ותורתם היא שהיתה מכרזת עליהם. חכמי הדור הכירו מעצמם שהם בעלי הסמכות וקיבלו מרותם. ולמשל ה"נודע ביהודה" שהיה מקובל על כל חכמי דורו כסמכות עליונה מעצם הכרתם בגדלותו ולא ממינויים כאלו. אך כשהגיעו למקומות מסוימים כגון בגילוח בחוה"מ

חלקו על דעתו. וכל המחזיק ספר בידו יודע ומכיר כמה פעמים חולקים בעל הש"ך והט"ז על מחברי השו"ע המחבר והרמ"א וכמוהם בעל ה"תומים" וה"נתיבות". אף אחד מכל אלו לא הכריע ח"ו מדעתו העצמית. אלא דברי תורה "כמסמרות נטועים" והכל נפסק רק מתוך העיון בגמרא. בתשובות הגאונים ובראשונים ולא לחלוק ח"ו מסברת עצמם על קודמיהם. כדברי הרמב"ן בהקדמתו ל"דינא דגרמי" שכאשר הוא משיג על תוס', אין זה מתוך שבא לחלוק מעצמו על בעלי התוס', אלא שכך למד הוא בדברי בעלי התוס' עצמם.

לכונן מקום מיוחד שמשם תצא הוראה לישראל יש ע"פ תורה רק באופן אחד של סנהדרין ולשכת הגזית במקומה. לאחר תקופה זו אין כזאת בישראל, ומה שאין אנו יכולים לחלוק על דברי הגמרא הרי זה כי רבינא סוף הוראה, וכך גם האמוראים על התנאים תלמידי רבינו הקדוש שקטן שבהם מחיה מתים, והדורות שאחריהם היו בהכרח ברורה כי אין בכוחם לחלוק על קודמיהם מרוב גדלותם וחכמתם, היינו, שחכמי ישראל הם שקובעים לעצמם על מי אינם רשאים לחלוק, אך לא נשמעה כזאת בישראל מעולם שמראש יקבעו מוסד בעל אוטוריטטה שהיושב בו הוא סמכות אחרונה ואין לחלוק עליו, ואפילו היו יושבים שם גאוני ארץ.

- ז -

מעוֹת נשתרשה אצל רבים, בנוגע לחידוש הסמיכה בישראל ע"י מהר"י בירב בזמנו של הב"י, כאילו היתה הכוונה להקים מוסד אוטוריטטי מוסמך כמרכז הוראה עבור כלל ישראל, חס ושלום. לא עלתה כזאת על דעת אדם מעולם, כל הכוונה היתה להסמיך בתי דין לדון גם בדיני קנסות ומלקות, אבל ודאי שלא היתה הכוונה להקים גוף ממונה להוראה כעין סנהדרין לכל ישראל בסמכות בלעדית. מעולם לא עלתה מחשבה שכזו. וגם זה ירד מהפרק על ידי גאוני ישראל שלא הסכימו לזאת, מטעם שאין להסמיך אפילו לדבר אחד זולת את מי שיודע להורות בכל התורה כולה.

- ח -

וכ"ז זה שייך לדיון בעצם הענין של הקמת סמכות. אך מובן לכל שבפנינו ענין שונה בתכלית, כי המייסדים הללו לדעתם אי אפשר לסמוך על תלמידיהם של הגר"ח וה"אור שמח", לדעתם אין להפקיד הפסק בידיהם של הפוסקים כדרך המסורה לנו מעולם, להשיב על שאלה לאחר העיון בגמרא, ברמב"ם, ב"י, תשובות הגאונים מהרי"ק מהרי"ט וכדו', אלא באים הם לחפש דרכים חדשות בהוראה. בינו נא זאת.

אותם בעלי בתים מקימי "המרכז" אינם מסתירים כלל כוונתם. ואותם בעלי בתים הם אלו שלפני שנה ושנתיים זממו להקים "סמינר לרבנים" להסמיך ולהכשיר רבנים לכהן בעולם, לדעתם לא יכולים לצמוח מבין כותלי הישיבות הקד' רבנים שיתאימו לכלל ישראל, ה"חתם סופר" לדעתם לא היה ראוי ומוכשר לכהן ברבנות כי על כן למד בישיבתו של רבי נתן אדלר ובישיבתו של בעל ה"הפלאה" ועל כן אינו מתאים. גם אז לפני שנתיים התקוממו גדולי ישראל והצליחו לעצורם לבל יופק זממם. אך הללו לא חדלו מלבחוש בנושא וניסו במסוה שונה של הקמת "ישיבה" לרבנים באמתלאות של צורך ב"שפות" שונות וכדו'. וכינו זאת "בית מדרש לרבנים". ושוב התקוממו גדולי ישראל באמריקה ובא"י בראשותו של הרב מבריסק והשיבו מלחמה שערה. וב"ה שנתבטל הדבר.

ובזמן אותה חבורה של אנשים שלחו ידם לסייע ולהפעיל את הגזירה הנוראה של חוק "שירות לאומי", דבר שהוא באופן הכי מפורש נגד דעתם של כל חכמי ישראל, נגד דעתם של כל הישרים בלבבותם ונגד כל הגיון אנושי, והשקיעו מאמצים גדולים בכל האמצעים שבידם להפעיל הגזירה, בכל כוחם ניסו להשפיע לכל הפחות על "הרבנות הראשית" שיסכימו עמהם, וב"ה שלא הצליחו בכך, ואף הרבנות הראשית התייצבה לצדם של גדולי ישראל במערכה זו, ואם היה שינוי כל דהו כחוט השערה בניסוח הדברים מפי הרבנות הראשית, ניסו לנצל את זה ולבנות על כך תלי תלים של בוקי סריקי כאילו ישנה הסכמה מאתם לגזירה זו באופן כל שהוא, ולא חדלו במלגיים לעזרתם וללחציהם את ה"לשם שמים" שכאילו בלי שירות לאומי יתערער כל המעמד החוקי של דיני אישות בארץ ישראל ותפקע סמכות הרבנות בגיטין וקדושין, ובזאת ניסו להוסיף לחץ על הרבנות הראשית.

וזהו כשלעצמו מסביר מדוע פסול ומסוכן מאד מעיקרו, בדורנו החלש, רעיון של מרכז עולמי להוראה בעל סמכות אוטוריטטית, כי מרכז שכזה, שאף מצטייר כבעל סמכות בעיני העולם, והעתונות רואה אותו כסמכותי, מהוה גירוי והזמנה להפעלת לחץ. ומאד יש לחשוש מי יוכל לעמוד בלחץ.

חז"ל לימדונו: (סנהדרין יח, ב) אין מושיבין כהן גדול בעיבור השנה משום צינה, וברש"י, אינו רוצה שתתעבר שנה מפני הצינה שצריך לטבול ולקדש ביום הכיפורים חמש טבילות ועשרה קידושין, ואם תתעבר שנה הרי תשרי במרחשון וצינת מרחשון תהיה בתשרי. ומפני לחץ ונגיעה כזאת אסרו על הכה"ג להיות בסנהדרין בעת שדנים בעיבור השנה, ואיך מותר להכנס מעיקרא למצב שאפשר להילחץ, ובפרט שמזמרים עם לחץ "רוחני", כאילו סכנה לסמכות בדיני אישות ולמעמד הרבנות והדיינות

בישראל בכלל. מי יערוב לנו שיוכלו לעמוד בלחצים שכאלו. על אלו שאינם ניזונים מ"סמכותם" לא יוכלו ללחוץ ולהפעיל השפעה וכי יוכלו ללחוץ על הגאונים כהגרי"ז מבריסק, על הגר"י אברמסקי, על גאב"ד טשיבין, אך הניזונים מ"סמכותם" איכה יוכלו לעצור כח נגד לוחציהם. האם מותר לנו להרשות ולאפשר מצב של סכנה נוראה כזו, שכל קיומנו וחיותנו מימות מתן תורה בסיני עד היום הזה יכרע בדרך ללוחציו.

גם הלוחצים עצמם כפופים לסמכות עליונה יותר, של אנשים המשתייכים לחוגים חסרי אמונה לחלוטין וכופרים בתורה מן השמים. שמבטם על כלל ישראל הינו זר ומנוכר לגמרי. ותלויים הם באותם חוגים בהרבה דברים, ונוקקים המה להם בענינים גדולים ורבים. עד שכל מטרתם היא לרצות את אלו שמעליהם. ולהקים בעבור זה מרכז רוחני להוראה. ע"מ שיפסוק בענינים שבהם השפעה על יסודות הנהגת הדור. גם הם מבינים היטב שבכדי לפסוק שאלה בקורקבן או טיפת דם בביצה אין צורך במרכז עולמי, וגם להרבצת תורה אין צורך בזאת, אלא שכוונתם לענינים של כלל ישראל ויסודות של תורה והוראה, כגון שאלה של שמיטה בא"י, חליבה בשבת וכדו'.

הרי פשוט הדבר שלו היה מדובר במוסד של חיזוק הדת או כבוד התורה, כל חכמי ישראל וכל יהודי ירא וחרד היו תומכים נלהבים בזה, ולהפך, הרחוקים הם שהיו מתיצבים כנגד. ועתה כשהדברים הפוכים, חכמי ישראל ניצבים להשיב מלחמה שעה, והקיררים והרחוקים תומכים, "יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא". ואף ראייה פשוטה נוספת יש לנו, כי איך ייתכן שמכוונה טהורה ומדבר שנבנה על דרך של כבוד התורה וחיזוקה כביכול יצמח בזיון התורה הגדול ביותר שראינו בדורנו.

ועתה, בנוכחות בני תורה וגדולי התורה במדינתנו, כינוס זה נועד למען כבוד התורה ולמחות על בזיונה, כי נתרשש הענין של דבר השם בזה, וכפי שהבאנו לעיל כבר נפסק בגמרא ברמב"ם ובכל הפוסקים שהעובר על כך אין לו חלק לעוה"ב, מרגיש אני חובה בעצמי להודיע שאמנם ישנו מהמבזה מכתב התנצלות ופיוס, בו הוא חוזר בו מדבריו, אמנם אין זה מספיק לפי גודל העוון, אך לכל הפחות חזרה כל שהיא יש בזה.

מסמך מס' 13676

מסמך מס' 13676

- מ -

ברצוני להוסיף דברים במעמד כינוס זה, בענין הנוגע לכבוד התורה. דעו נא, כי על הפסוק "כי דבר השם בזה" ישנו לימוד ופשט נוסף, שגם הוא נפסק להלכה ברמב"ם, בשו"ע, ברבינו יונה ובעוד פוסקים.

איתא ברמב"ם (פ"ג מה' ת"ת הל' י"ב): כי דבר השם בזה, זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר, וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו, הרי זה בכלל בזה דבר השם. וכך גם נפסק בשו"ע, ברבינו יונה שמפליג מאד בחומר הענין (ש"ת ש"ג קמג קנג) ובעוד פוסקים. ואם כולנו מבינים את חומר הדברים כשמדובר בזיון שנעשה כלפי גאון דורנו הרב מבריסק שליט"א, עלינו גם להתבונן ולהישמר שלא נכשל חלילה באופן השני, שהוא גם להלכה. ובנוכחות קהל בני הישיבות הניצבים בזה, אומר דברים מפורשים אודות המכשלה הנוראה של נגיסת מחצית היום ללימודי הקולג'. מאד יש לחשוש מענין נורא זה, מלבד עצם החסרון של בזיון התורה שהרי באופן זה ממעיטים תורה וגדולי תורה מכלל ישראל, כי איככה יצמח "בריסק רב" או דוגמתו מכאלו שמפנים כשרונותיהם וזמנם ללימודים חיצוניים.

מלבד זאת, עלינו לשים לבנו אל העיקר, אין הענין נובע מחיפוש של דרכים לצרכי פרנסה וכדומה, שכן הרבה דרכים ואופנים אחרים יש לכך, הסיבה האמיתית העומדת מאחורי זה היא, בכך שמחקים אנו את הגויים אומות העולם, אלו שרגליהם לא עמדו על הר סיני ולא להם ניתנה התורה, בעיניהם השתלמות האדם בלימודי השכלה היא השלמתו ותרבותו, בעיניהם דמויות כ"חתם סופר" או כר' ישראל סלנטר לוקים בחסר, כלי המידה היחיד שבידם הוא רמת ההשכלה, ובעיניהם זה כל האדם. אך אנו, להבדיל אלף אלפי הבדלות "לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם". תורה שלנו שהמלאכים התחננו לקבלה. תורה שנלמדת ע"י כלל ישראל מימות משה רבינו. ואף לפניו, גם האבות למדו תורה. תורה שהיא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. תורה שאנו נאספים לכבודה של גדוליה. תורה זו כבודה הוא שנצמיח ונגדל מקרבנו את גדוליה וחכמיה. וברור שלא נוכל לעשות זאת ע"י חלוקת היום בינה לבין לימודי קולג'. והתורה חוגרת שק. שהזנחונה ועוסקים בחיקוי דרכי הגויים. אצל ההמון הרחוק מתורה שפשה בו נגע ה"עם ארצות" ואינו יודע להעריך את התורה כערכה, אנו נמדדים לפי השכלתנו בקולג'. וכך חדר הנגע גם לתוכם של אהלי התורה, להפנות זמנם ללימודי קולג', וכאילו להפוך את הבן תורה לאדם "שלם" כביכול, ח"ו.

מי שמטיב לחדור ולברר אפילו סוגיא אחת בש"ס ייטיב להתמצא בכל עניני העולם אלף פעמים מהללו, ואלו שצעדו בנתיב המעורב לא עלה בידם אלא ריקניות, ולא רק בסוגיות חמורות בש"ס ובפוסקים אלא אף בהכנת ואמירת דרשה, ריקניות אפילו באמירת סברא כדבעי. כי להבין אפילו דיבור אחד בתוס' משקלו אלף מונים

מהבלים אלו. ויש בזה "דבר השם בזה" במדה גדושה כשמפרישים כך וכך זמן מהתורה, ולעת מבחנים סוגרים לגמרי הגמרא לפרק זמן. כיצד תפרח התורה, כיצד יצמחו גדולים ורבנים בישראל.

וכד עסקינן בסוגית דבר השם בזה, לא נוכל להמנע מלשאול עצמנו, כולנו הנוכחים פה, בני התורה המובחרים שבעם ישראל ולתת דעתנו על כך, תורה, שהיא היקרה מכל והטובה מכל לישראל, מה יהא עליה. ולחזק עצמנו שלא נכשל אף אנו ח"ו ב"דבר השם בזה", עלינו לזכור ולשנן לעצמנו מה שפסק הרמב"ם: (הל' עבודה זרה פ"ב ה"ג) כי אם ישמע האדם או יהרהר בדבר שיכול להביא בלבו מחשבה או הרהור כל דהו בעניני אמונה, עובר בלאו של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. כי יתחיל לבנות ע"פ שכלו ממה שישמע ויחשוב, ויתדרדר לגמרי ויבוא לידי מינות, ולא זו מביא לטרדו מן העולם הבא. ומי בטוח בעצמו לעבור סכנה זו ולצאת שלם בלא פגע, ורבים ראינו שנפלו חלל בדרך זו, ואף אלו שלא נתדרדרו לגמרי הרי שנפגמו מאד, וזוהי סכנה לעולם ועד.

האמת היא שהיה צורך לייחד כינוס ופעולות נפרדות מיוחדות, נוכח סכנה זו של חדירת רוח המדינה ותרבותה להיכלי התורה, אולם בהזדמנות זו של כינוס לכבוד התורה ומחאה על מעשה של דבר השם בזה, מוטלת עלינו החובה ליידע את בני התורה הנוכחים בחומר הענין, ובפרט שרבים צועדים בדרך זו מטעמי אופנה ונשיאת חן בעיני הסביבה בלבד. ובסוף זונחים את התורה ומשנים כל מהלך חייהם ודרך חשיבתם מאלו שעסקם בתורה.

סוף דבר שכינוס זה לכבודה של תורה, צריך שיביא לחיזוק אצל כל אחד ואחד מבני התורה להרבות ולהוסיף בתלמוד תורה, ואף בני התורה בעבר הטרודים כיום לפרנסת ביתם. נתחזק כולנו ונפעל לרומם קרן התורה, שיתגדל ויתכבד במהרה בימינו אמן.

